

KÖNYVSZEMLE

Márton Áron emlékkönyv születésének 100. évfordulóján. Szerkesztette: dr. Marton József. Gloria kiadó Kolozsvár, 1996. 248 l. + 16 l. képmelléklet.

Ha van az erdélyi magyarságnak olyan vezéregyénisége, aki századunk közepének legzivatárosabb évtizedeiben mindig megtalálta a helyes utat, aki mindig példát mutatott, s akinek az emlékéhez a legkisebb szennyfolt sem tapadt, akkor az Márton Áron. Az erdélyi római katolikusok sorrendben hetvennegyedik, de ma, mikor szenttéavatási eljárása is megkezdődött, kimodhatjuk, hogy eddig legnagyobb főpásztora volt. Ma már azt is látjuk, nem csak a katolikusoké, egyedül. Példát, mércét mutatott helytállásból minden felekezetnek, s bár követői többen is akadtak, az ő alakja vált szimbólummá. Pályájának legalább három olyan momentuma van, mely minden erdélyi magyar számára örök útmutatás. Az 1940. őszi bécsi döntéskor székhelyén marad, Dél-Erdélyben, vállalja az elnyomottak lelki erősítését. 1944. május 18-án a kolozsvári Szent Mihály templomban mondott papszentelési beszédében elsőként bírálja a zsidóság akkoriban megkezdett deportálását, sőt levélben is tiltakozik a belügyminiszternél. Így válik Észak-Erdélyben nemkívánatos személyiséggé, s így őrzi meg tiszta lelkiismeretét. Az 1940-es évek végétől hátran szembeszáll a kommunista hatalom egyház- és magyarellenes politikájával. A börtönt is inkább vállalja, de nem kér és nem alkuszik. Hat év fogságot, tíz év internálást áll ki, hogy megőrizze püspöksége autonómiáját. Mindháromszor kivételes erkölcsei nagysága nyilvánul meg.

Aki szavaival és tetteivel mindig az igaz ügyet szolgálta, az megérdemli, hogy neve iskola- és utcanévtáblákon szerepeljen, szobraival kései nemzedékeket figyelmeztessen, s hogy kötetek sora magyarázza a mának, mi is lehetett nagyságának a titka. Először Márton Áron két közeli munkatársa állított össze egyéniségét, de egész egyháza, hazarésze múltját is bemutató kötetet: Domokos Pál Péter (*Rendületlenül.* 1989.), P. Szőke János (*Márton Áron.* 1990). Mindkettő Budapesten jelent meg. Akkortájt mifelénk nem lehetett ilyen kötetek kiadására gondolni. Hiszen a megjelenést több évi szerkesztőmunka előzhette meg. Aztán elérkezett 1996, Márton Áron születésének centenáriuma, melyet az erdélyi katolikusok a püspök emlékévének nyilvánítottak, s február 12-én a kolozsvári Szent Mihály templomban – egykori püspökké szentelésének helyén – ünnepélyes szentmisével nyitottak meg. Erre az alkalomra készült el a legközvetlenebb erdélyi munkatársak írásait összegző *Márton Áron emlékkönyv.*

Az emlékkönyv sokarcú műfaj. Intézmények évfordulóira, élők és holtak kerek születésnapjaira szokták összeállítani. Nagy tudósok, professzorok sora hatvanadik-hetvenedik születési évfordulóján kapott olyan emlékköny-

vet, melyben életrajzát, művei jegyzékét tüntették fel, s a kortársak és tanítványok nagyjából közös témakörbe vágó dolgozatai tették ki a kötet javát. Néha egyházfőknek is kijárt az ilyen megemlékezés. Az igen magas kort megért, vagy már eltávozott egyének esetében az emlékkönyv gyakran életrajzi adalékokkal, dokumentumokkal, visszaemlékezésekkel, sőt versekkel is bővíthet. A rendelkezésre álló anyagtól, a szerkesztő belátásától függ, hogy mennyire tágítja a kötet kereteit.

Marton József a lehető legtágabban értelmezte az emlékkönyv műfaját. Bizonyára úgy vélte, hogy így minden igényű olvasó kap magának érdekes, építő olvasmányt benne, s a mozaikból úgy is kikerekedik Áron püspök személyisége, lelki nagysága. Nem átolvasásra, hanem bele-beleolvasására való ez a kötet.

A keretet talán a kötet vége adja meg. Az erdélyi püspökök névsora mellett 30 lapon közli azt a Marton József összeállította majdnem száz évet átfofó kronológiát, mely a millenniumtól a magyar és egyháztörténet nagy eseményei mellé felsorakoztatja a püspök életének mind nagyobb súlyt kapó adatait. Szinte érezhető, ahogy Márton püspök belenő a történelembe. Az 1940-es évek végétől a kisebbségi erdélyi egyházak sorsát meghatározó valamennyi fontosabb dátum itt található.

A kötetet Jakubinyi György érsek vezeti be Márton Áron jelmondatát értelmezve. A Szent Mártontól vett "Non recuso laborem" nem csak a "nem utasítom el a munkát", hanem a "nem vonakodom a szenvedéstől" jelentéssel is bír, s a püspök 41 évi szolgálata alatt mindkét értelmezésben hű maradt programjához. A mintegy negyven írás felcím nélküli, jóformán csak a tartalomjegyzékből kivehető négy egységre oszlik. S valójában néha alig magyarázható, hogy egyik-másik írás épp ide vagy oda került. Öt vers is tarkítja a kötetet.

Az első – mondjuk – fejezet Márton Áron életére összpontosít. A püspök 1939-es beköszöntő szövegével indul. Domokos Pál Péter a gyermekkort, Marton József a szemináriumi éveket, Szalay Jeromos a katolikus legényegyleti és népszövetségi szervező munkát mutatja be. Meghatóak Kacsó Júlia szociális testvérnek, a püspök utolsó gondozónőjének a testi szenvedésekkel teli hanyatló évekről szóló naplójegyzetei. A halál árnyékában született kör- és részvétlevelék, megemlékezések után a második fejezet tudományosabb hangvételre vált: 1938-ban megjelent, az új püspököt értékelő írások Venczel József, György Lajos és Bethlen Györgyné tollából. Ezekből derül ki, hogy Márton Áron mennyire példamutató és magával ragadó pap, kitűnő szónok, egész népnevelési rendszert kidolgozó pedagógus volt.

A harmadik fejezet, a vallomások- dokumentumok, emlékezések összefoglaló címet viselhetné. Eröss Lajos a püspök utolsó nyolc évének irodaigazgatója a hivatali ténykedéseket, a főpásztori döntéseket mutatja be. Azt a sokszor hangoztatott magatartásmintát: "elveinket nem adjuk fel, a kompromisszum nem kenyerünk, az udvariasságra viszont a szeretet kötelez". Lestyán Ferenc a püspöknek a papi hivatásról vallott elveit összegezi. "A jó pap példája messze világít, mint a tartóra helyezett méces, és messze látszik, mint a hegyen épült város. Világít és épít ott is, ahol ő nem is sejt" – mondotta Márton Áron 1958-ban papszenteléskor. Elvárta, hogy papjai a népnek éljenek, ön-

megtágadók legyenek, és okosan tartózkodjanak a világiasságtól. Érdekes adatokat tartalmaz Szőke János írása Márton püspök és a Vatikán kapcsolatairól: püspökként mindössze négyszer utazhatott Rómába, a minimális érintkezést engedélyezték neki, de hűsége a Szentszékhez rendíthetetlen volt. Még korjellemzőbb Tyúkodi Mihály összefoglalója Márton Áron és a romániai többi katolikus egyházmegye kapcsolatáról: a szatmári is nagyváradi püspökségek történetébe nyújt bepillantást.

A negyedik fejezet újra a tudományosabb hangvételt érvényesíti. Kovács András a gyulafehérvári fejedelmi-püspöki palotát mutatja be, kár, hogy nem mellékelte illusztrációt. Bíró Vencel egy régi tanulmánya Erdély nevelő püspökeit veszi számba, Léstyán Ferenc Márton Áron "hűséges sorstársa", a hűségéért meghurcolt Ferencz Béni életének pár esztendejét vázolja fel.

A szerkesztő talán néhány (meg)emlékezést el is hagyhatott volna, a szerzők nevénel pedig közölhette volna a születési (esetleg elhalálozási) évszámot, s a pontosabbá tett címet, funkció-megjelölést. A munkatársak jegyzéke nem a lap aljára, hanem a kötet végére kívánkozik. A kronológiában zavaró a jelen és múlt idejű fogalmazás váltogatása. Az ízléses kivitelezésű kötetet 18 fehér-fekete és hat színes fénykép gazdagítja.

Dr. GAAL GYÖRGY

ELŐFIZETŐINK FIGYELMÉBE!

A Keresztény Magvető előfizetési díja helföldön 6000 lej, melyet a lelkészi hivatal útján vagy közvetlenül az egyházi központban (Episcopia Unitariană, 3400 Cluj-Napoca, B-dul 21 Decembrie nr. 9) lehet befizetni.

Az előfizetési díj a nyugati országok részére évi 20 dollár.

